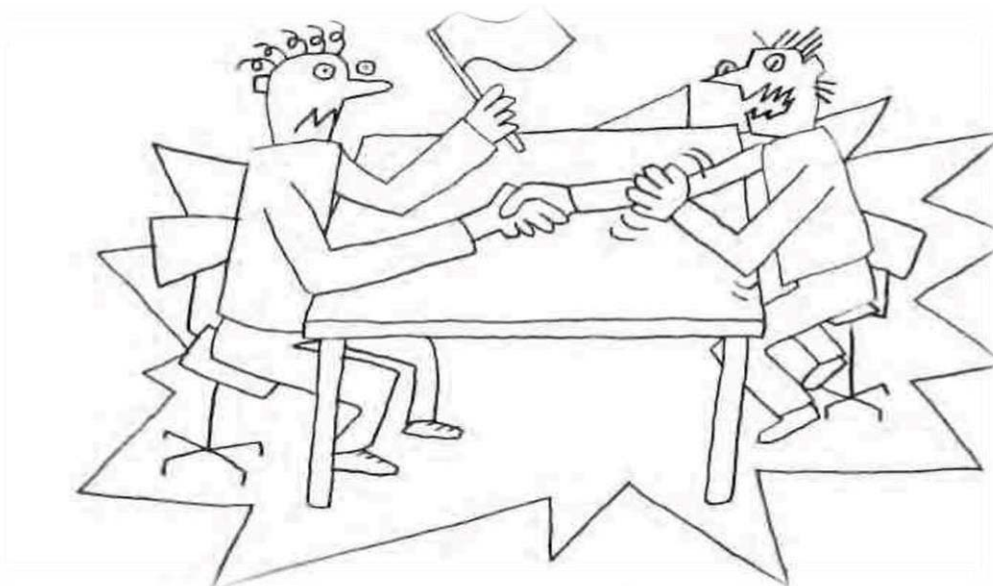

Osmo poglavlje – Kako se nositi s konfliktima

Uvod

Ilustracija prikazuje dva mladića koja se svađaju. Mladići sjede nasuprot jedan drugome. Jedan mladić maše zastavicom, dok drugi stišće šaku i zube. Njihova kosa je podignuta, što daje protivnicima žestok zastrašujući izgled. Kad bi to bilo sve, očekivali bismo da će situacija eskalirati: dva mladića bi ustala i pribjegli fizičkom nasilju. Ali na slici je i drugi detalj: dva muškarca se rukuju, kao znak dogovora i kompromisa. Mladići samo razgovaraju – možda čak i viču jedan na drugoga- ali bez fizičkog nasilja.

Slika pokazuje šta se istovremeno dešava u svakodnevnom životu: ako zagovaramo svoje interese, stavove, vrijednosti, ponekad ćemo ući u konflikt. Kako bismo riješili takve konflikte, moramo biti sposobni i spremni da postignemo dogovor i kompromis. Rasprava na početku, označavanje najvećih razlika i nakon toga traženje dogovora i kompromisa čini proces konflikta poput udisanja i izdisanja.

Pod u obliku zvijezde je također simboličan. Dijelimo jednu zajednicu – na primjer našu planetu, našu porodicu, našu školu. Nemamo drugu. Stoga zavisimo jedni od drugih, pa učestvovanje u konfliktima i njihovo rješavanje mora biti zasnovano na zajedničkim principima i pravilima. Konflikt kao takav ne predstavlja ništa loše. Ljudska prava stvaraju pluralizam i nadmetanje interesa što povećava mogućnost konflikta. Kvalitetno rješavanje konflikta dovodi do harmonije, dok pokušaj suzbijanja konflikta autoritetom ili nepravednim rješenjem može dovesti do razdora u zajednici.

Rješavanje konflikta je, u određenoj mjeri, vještina koja se može naučiti. Ovo je samo jedan fokus vježbi u ovom poglavlju, koje učenicima daju alate, strukturirane šeme postupanja za rješavanje konflikata i medijaciju. Drugo, pravično rješavanje konflikta je također važno, a očituje se u vrijednostima i kulturi konfliktnog ponašanja. Idealno bi bilo kad bi se konflikt *riješio win-win* situacijom. Ukoliko to nije moguće, moramo se pobrinuti da ne bude gubitnika, već da nađemo kompromis koji održava ravnotežu prednosti i nedostataka. Kada stvari sagledamo iz šire perspektive, potencijalni sudionici ne uključuju samo protivnike koji su direktno uključeni, već i cijelu zajednicu i okolinu kao cjelinu.

Vježba 8.1. - Win-win rješenja

Obrazovni ciljevi

Učenici razumiju da se konflikt može riješiti na razne načine. Strane koje su uključene mogu biti u poziciji dobitnika ili gubitnika, ili mogu pristati na kompromis. Ni jedna strana se ne bi smjela osjećati kao gubitnik, jer to može dovesti do novog konflikta.

Materijali

Tabla ili flipchart.

Postupak

1. Nastavnik objašnjava učenicima da mogu postojati tri različita rješenja jednog sukoba:

win – win	😊😊
win – lose	😊😞
lose – lose	😞😞

Nastavnik ilustruje te principe rješavanja sukoba na tabli ili flipchart-u.

Win-win: rješenja dozvoljava svakoj strani određene koristi

Win-lose: rješenja u kojoj jedna strana ima određene koristi na uštrb druge

Lose-lose: rješenje u kojoj ni jedna strana ne profitira.

2. Nastavnik iznosi primjere različitih načina rješavanja sukoba:

Dječak i djevojčica se svađaju oko lopte. Odrasli čovjek se umiješa i prisiljava ih da se skupa igraju s loptom ili svakome daje podjednako vrijeme da koristi loptu. Oboje imaju određene koristi. Ako bi odrasli čovjek dao loptu samo jednome, onda bi naravno samo jedno imalo koristi. Ako bi im odrasli čovjek oduzeo loptu, s obzirom da se djeca ne mogu dogovoriti, onda niko ne bi imao koristi.

3. U parovima po dvoje ili u grupama učenici istražuju svoja lična iskustva kako bi našli dalje primjere konflikta. Mogu raspravljati o svojim iskustvima u konfliktima kod kuće ili u školi ili mogu govoriti o većim konfliktima koji uključuju grupe ljudi ili cijele države.
4. Učenici analiziraju primjere rješavanja konflikta i identificiraju ih koristeći gore opisani model, a pritom si postavljaju pitanje koja će strana profitirati rješenjem. Ko može pronaći rješenje kojim će svi/obje strane profitirati?
5. Plenarna rasprava: učenici iznose rezultate svojih analiza.

Varijacija

Nakon drugog koraka, učenici dobivaju opisani primjer konflikta. Radeći u grupama, pokušavaju iznaći rješenje koje neće proizoditi gubitnike. Ukoliko je sukob već riješen, učenici mogu uporediti svoja rješenja sa onima u praksi kao i sa reakcijama na ta rješenja. Ovakva analiza slijedi model političkog ciklusa (vidjeti vježbu 7.9).

Vježba 8.2. – Strukturisani pristup rješavanju konflikta

Obrazovni ciljevi Učenici uče tehniku rješavanja konflikta. Razumiju da rješavanje problema umnogome zavisi od vještina koje se mogu naučiti.

Materijali Set materijala za učenike: "Rješavanje konflikta u šest stadija".
Časopisi i novine.

Postupak

1. Nastavnik opisuje konfliktnu situaciju u kojoj nema definiranog rješenja (primjer: jedan učenik ismijava drugog učenika koji dolazi iz strane zemlje i govori sa jakim stranim naglaskom).

Situacija se može opisati kroz jedan mali igrokaz. Učenici razgovaraju kako riješiti sukob. Pri tome, učenici mogu predvidjeti dijelove modela koji će kasnije koristiti u ovoj lekciji ili postavljati pitanja na koje model može dati odgovor.

2. Radni list pod naslovom "Rješavanje konflikta u šest stadija" podijeli se polovici učenika koji ga čitaju u tišini.

Druga polovica učenika odabire izvještaj o konfliktu iz časopisa ili novina. Mogu se također osloniti na vlastito iskustvo ili na informacije iz prve ruke.

3. Učenici se razvrstavaju u grupe od po četiri od kojih su dva učenika pročitala rješenje problema i dva koja su definisala moguće konflikte.

4. Učenici odabiru jedan konflikt i testiraju ideje rješavanja konflikta.

Dva učenika predstavljaju protivnike, druga dva imaju ulogu medijatora, koristeći radni list kako bi našli rješenje.

5. Naknadna plenarna sjednica:

- Koje konflikte ste pokušali riješiti?
- Na koji način ste ih pokušali riješiti?
- (Na koji vam je način) pomogao model rješavanja konflikata?

Varijacija

1. Učenici se usredotočuju na proučavanje primjera te upoređuju svoja rješenja.
2. Kad se učenici upoznaju s procedurom ona se može primijeniti na rješavanje konfliktnih situacija koje se mogu pojaviti u razredu.

Materijali

(vidjeti slijedeću stranicu)

Štampani učenički materijali: rješavanje sukoba u šest stadija

<p>1. Identificirati potrebe. "Šta vam je potrebno (šta tačno želite?)"</p>	<p>Svaka osoba koja je uključena u konflikt trebala bi odgovoriti na ovo pitanje bez optuživanja ili krivljena druge strane.</p>
<p>2. Definiranje problema. "Šta mislite u čemu je problem u ovom slučaju?"</p>	<p>Cijeli razred može pomoći pronaći odgovor koji će odgovoriti potrebama onih kojih se tiče. Protivnici moraju biti sposobni prihvatiti ovu definiciju.</p>
<p>3. Tražiti brojna rješenja. "Ko se može sjetiti mogućeg rješenja za problem?"</p>	<p>Svi učenici mogu doprinijeti sa svojim odgovorima. Odgovori se trebaju zapisati, bez komentiranja, osuđivanja, ili ocjenjivanja. Cilj ovog stadija jest da dođemo do što je moguće više rješenja.</p>
<p>4. Ocijenite rješenja. "Biste li bili zadovoljni ovim rješenjem?"</p>	<p>Svaka strana u sukobu ocjenjuje alternative, objašnjavajući koje su prihvatljive a koje nisu.</p>
<p>5. Odlučite koja su rješenja najbolja. "Prihvaćaju li oboje ponuđeno rješenja? Da li je problem riješen?"</p>	<p>Mora biti jasno da obje strane prihvaćaju rješenje. Moramo cijeniti njihove napore da pronađu rješenje.</p>
<p>6. Vidjeti kako se rješenje primjenjuje. "Ajde da još jednom porazgovaramo o rješenju i da budemo sigurni da je problem stvarno riješen."</p>	<p>Trebao bi se napraviti plan za evaluaciju rješenja U zavisnosti od prirode konflikta i starosti protivnika, evaluacija se može provesti nakon par minuta, sati ili dan kasnije.</p>

Vježba 8.3. – Konflikti u porodici i s vršnjacima

Obrazovni ciljevi	Učenici uče o rješavanju konflikata na strukturisani način.
Materijali	Set materijala za učenike: "Rješavanje konflikata u šest stadija" (vidjeti Vježbu 8.2.).

Postupak

1. Učenici čitaju " Rješavanje konflikata u šest stadija ".
2. Nastavnik dopušta učenicima da iznose primjere tipičnih konflikata u porodici, školi ili na igralištu, na primjer:
U porodici:
 - Dijete se želi igrati, ali roditelji misle da bi trebalo učiti.
 - Dijete želi novce za kino / koncert / žurku/ piknik, ali roditelji imaju druge troškove koje treba podmiriti.Na igralištu:
 - Dječaci i djevojčice žele koristiti igralište za različite svrhe.
 - Dječaci ometaju djevojčice u igri.
3. Učenici biraju jedan konflikt koji će rješavati i onda formiraju grupe od po šest.
4. Svaka grupa se dijeli na dva djela, jedna polovica uzima ulogu roditelja a druga polovica ima ulogu djece (odnosno dječaka/djevojčica).
Prvo roditelji i djeca odvojeno dolaze svaki do svog stajališta. Nakon toga imaju sastanak sa svojim protivnicima i počinju pregovarati o slijedećih šest stadija.
Nakon što istekne vrijeme određeno za pregovaranje grupe se vraćaju nazad u razred.
5. Cijeli razred daje povratne informacije o radu u grupama. Do kojih rješenja su došli? Jesu li iznijeli puno različitih rješenja?

Varijacija

Ova vježba se također može provesti uz pomoć medijatora, na primjer da jedan učenik preuzme ulogu djeda koji usmjerava sukobljene strane dok traju pregovori.

Vježba 8.4. - *Brainstorming* sastanak o konfliktu i miru

Obrazovni ciljevi	Učenici mogu razumjeti koncept konflikta i mira. Učenici mogu objasniti koji sukobi mogu biti razriješeni a koji ne.
Materijali	Flipchart i markeri u bojama.

Postupak

1. Riječ "KONFLIKT" se napiše na jednom od listova.
Učenici dobivaju dva zadatka za *brainstorming*.
 - a. Zapisuju koliko god izraza ili riječi im padne na pamet za opisivanje konflikta.
 - b. Dodaju ključne riječi koje opisuju konfliktne situacije.Ovaj dio se provodi u tišini bez komentiranja.
2. Kada učenicima ponestane ideja, riječ „MIR“ se napiše na drugi papir. Isti postupak.
3. Razred raspravlja o rezultatima.
4. Kategorizacija raznih tipova konflikta utvrđuje se sa nastavnikom:
 - konflikti koji se *mogu* riješiti
 - konflikti koji se *ne mogu* riješiti.

Rješavanje sukoba bez gubitnika (vidjeti vježbu 8.1) vrlo često postaje jedino moguće kroz kompromis. Ovako rješavanje funkcionira, na primjer, kada se oskudni resursi trebaju pravično dijeliti. Ako je torta mala i svaka osoba koja jede tortu dobiva jednak komad torte, onda mogu prihvatiti to rješenje iako će ostati gladan. Ali ako su u sukob uključeni vrijednosti i vjerska uvjerenja, onda je jako teško postići kompromis. A ako je konflikt prouzrokovan etničkim i rasnim podjelama, postoji opasnost od progona ili fizičkog istrebljenja članove jedne strane. Što je racionalnij pristup konfliktnih strana, veća je šansa da sukob bude riješen pregovorima i kompromisom nego nasiljem. Racionalno rješavanje konflikta zahtijeva da strane prave razliku između problema i protivnika te da poštuju protivnikovo ljudsko dostojanstvo u svjetlu ljudskih prava.

Dodatak

Učenici ilustruju različite situacije mirnih i konfliktnih situacija kroz razne crteže ili članke i slike iz novina.

Vježba 8.5. - Kipovi

Obrazovni ciljevi	Učenici su sposobni identificirati situacije opresije, razviti kreativni pristup u nenasilnom rješavanju sukoba i koristiti jezik tijela kao način izražavanja.
Materijali	Nema.

Postupak

- Učenici u parovima provode slijedeće preliminarne zadatke:
 - Jedan učenik zauzima pozu, drugi ga treba imitirati. Učenici zamijene uloge.
 - Jedan učenik stavlja svoju ruku samo na par centimetara udaljenosti od svog partnera. Kad pomakne ruku drugi učenik je mora saviti u bilo koju (neugodnu) poziciju da budu na istoj udaljenosti.

Ovi zadaci vježbaju učenike da primjećuju jedni druge.
- Na plenarnoj sjednici, učenici predstavljaju i raspravljaju o situacijama opresije:
 - Dva ili više učenika slažu se oko ideje i onda formiraju grupe kipova kako bi prikazali represivnu situaciju (primjer: dijete koji klečeći čisti cipele nekom bogatašu).
 - Ako se član publike sjeti načina kako da se riješi situacija i da se postigne jednakost, onda raspoređuje glumce prema svom novom modelu.

Idealno bi bilo da se ova vježba provede u tišini, kako bi učenici potakli na pantomimu i razvijanje izražajnosti.
- Više glumaca može postepeno učestvovati u sceni.
- Nastavnik rezerviše posljednjih 10 do 15 minuta lekcije za plenarnu sjednicu. Učenici daju povratne informacije, a mogu postavljati i pitanja koja vode daljem proučavanju.

Varijacija

- Isti postupak se koristi za ilustraciju ljudskih i dječijih prava i primjere u kojima su ta prava povrijeđena.
- Ovaj zadatak može se nastaviti u konfliktnim situacijama kao i u stvarnim situacijama koje izazivaju napetost.

Vježba 8.6. – Kazna naspran pozitivnog rješavanja konflikta

Obrazovni ciljevi	Učenici se potiču da prihvate pojmove zakona i pravila u grupi. Učenici su sposobni prihvatiti razlike i učestvovati u procesu donošenja odluka. Razvijaju vlastiti kreativni potencijal prilikom rješavanja sukoba.
Materijali	Set materijala za učenike: "Lista kazni".

Postupak

1. Učenici *brainstormingom* dolaze do oblika kažnjavanja. Ovakav uvod u lekciju obraća im se kao stručnjacima, jer se mogu osloniti na iskustvo i promatranje. Oni već mogu davati svoje komentare.

Nastavnik dijeli materijal za učenike „Lista kazni“ učenicima te ih oni čitaju u tišini.
2. Učenici raspravljaju u malim grupama (tri ili četiri člana) koje kazne imaju smisla a koje ne.
3. Grupe dijele svoje rezultate sa ostalim grupama (igra puzzle/slagalica bi ovdje mogla biti korisna, vidjeti vježbu 5.3.).
4. Učenici se vraćaju u svoje grupe i raspravljaju koja kazna bi se trebala odrediti u sljedećim situacijama, ako bi se uopće ikakva kazna trebala odrediti:
 - Učenik kasni na nastavu.
 - Učenik nije uradio domaću zadaću.
 - Učenik ometa rad u razredu.
 - Učenik je uvrijedio kolegu iz razreda zbog njegovih/njenih vjerskih uvjerenja ili etničkog porijekla.
 - Učenik maltretira učenicu.
 - Učenik se ponaša nasilno u razredu ili za vrijeme pauze.
5. Plenarna sjednica: učenici iznose svoje rezultate.

Plenarna diskusija bi mogla koristiti za raspravu o sljedećem pitanju: postoje li alternative za kažnjavanje (npr. posredovanje između krivca i žrtve)?

Dodatak

Učenici glume scenu pozitivnog, kreativnog rješavanja sukoba u razredu.

Materijali

(vidjeti sljedeću stranicu)

Štampani učenički materijali

Lista kazni

1. Pisanje pjesme
2. Pripovijedanje bajki maloj djeci
3. Pričanje viceva i zagonetki razredu
4. Deset sklekova zbog psovanja
5. Stajati u razredu nakon što škola završi i to onoliko minuta koliko su zakasnili na nastavu
6. Stajati prilikom pisanja
7. Priprema lekcije za razred
8. Jedan sat vrtlarstva
9. Čišćenje rekreacijskog prostora
10. Čišćenje učionice
11. Izbaciti učenika sa časa
12. Deset minuta trčati okolo školske zgrade
13. Zadržavanje u učionici tokom odmora
14. Dodatna domaća zadaća u predmetu koji vam slabije ide
15. Plaćanje kazne koja doprinosi pokrivanju općih troškova
16. Napisati ispriku
17. Dalji prijedlozi ...

Vježba 8.7. - Manjine

Obrazovni ciljevi

Učenici razumiju da osjećaj isključivanja može biti rezultat ne samo načina na koja vas društvo posmatra, već i načina na koji vas vaša grupa posmatra.

Materijali

Set pozitivnih kartica i set negativnih kartica za svaku grupu.

Dva flipchart-a jedan na kojem je napisana riječ „OSJEĆAJI“ i drugi na kojem je napisana riječ „DJELA“.

Markeri.

Postupak

Na početku igre, ključno je da učenici ne znaju šta predstavljaju, jer bi se u protivnom mogli poslužiti unaprijed formiranim idejama što bi umnogome omelo tok igre.

Igra je primjer u kojem nastavnik uspostavlja okvir pažljivog i kompleksnog procesa. Unutar ovog strogog okvira, učenici imaju veliku slobodu razviti i izraziti svoje ideje i iskustva.

1. Učenici formiraju grupe od po četiri do šest (poželjno je da ih nema više).
2. Svaka grupa dobiva set pozitivnih kartica, marker i dva lista flipchart papira. Nastavnik traži da imenuju osobu koja će zapisivati reakcije i komentare grupe. Svi članovi grupe mogu zapisati svoje vlastite reakcije.
3. Nastavnik saopćava učenicima da učenici neće predstavljati sebe tokom ove vježbe, već će se predstavljati kao pripadnici manjine. U ovom trenutku trebaju ispitati ko su, ali isto tako razmotriti poruke na karticama koje opisuju njih i njihovu situaciju.
4. Učenici u krug čitaju jednu karticu drugim članovima grupe. Kad su pročitali svih šest kartica, zapisuju vlastite odgovore na pitanje, „Kako se osjećate kao član ove grupe“ i to na list „OSJEĆAJI“.
5. Nastavnik dijeli šest negativnih kartica svakoj grupi i onda grupe ponavljaju četvrti korak.
6. Nastavnik traži od učenika da odgovore na slijedeće pitanje, „Šta biste vi učinili kad bi bili u sličnoj situaciji?“ Odgovori će se zapisati na list „DJELA“. Učenici trebaju imati na umu da su još uvijek ista grupa koja je izrazila svoje osjećaje na prvi list. Možda će im nešto što su osjetili ili zapisali sada pomoći da odluče kako će djelovati.
7. Plenarna sjednica:
 - Svaka grupa prezentira ostatku razreda svoje osjećaje napisane na list „OSJEĆAJI“.
 - Kad sve grupe završe prvi dio, nastavnik traži od učenika da prezentiraju svoje prijedloge na listu „DJELA“. Razred bi trebao identificirati konstruktivna djela i činove nasilja te razlike unutar grupa.
8. Nastavnik pita učenike kako im se čini njihov rad i jesu li naišli na neki problem radeći ovu vježbu (saradnja, vođstvo, itd.), i šta misle da su naučili iz ove vježbe: o samima sebi, svojim reakcijama i grupi. Mogu li uspostaviti vezu između manjine koju je njihova grupa predstavljala sa drugim manjinama koje poznaju?
9. Na kraju, nastavnik kaže svojim učenicima da je grupa koju su oni predstavljali zapravo grupa Roma koju nazivaju i ciganima.

Dodatak

Učenici porede svoje ideje sa Konvencijom o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije.⁸ Učenici mogu istražiti da li opisana situacija odgovara onoj u njihovoj vlastitoj zemlji, koje su mjere vlasti preduzele kako bi riješile problem i koje mjere koji oni predlažu su u skladu s Konvencijom.

Materijali

Set pozitivnih i negativnih kartica

Naše kuće nisu iste kao kuće drugih. One su specijalne i nama je jako stalo do njih. Mi držimo do naših tradicija.	Televizijski programi i novinari ne govore istinu o nama. Tvrde da mi predstavljamo problem. Ne dopuštaju nam da mi ispričamo našu stranu priče.
Mi posjedujemo mnogo vještina. Sposobni smo za sve vrste fizičkog rada i zanate. Naš rad umnogome doprinosi zemlji u kojoj živimo.	Neki ljudi nas tretiraju loše i zovu nas pogrdnim imenima. Ponekad nas napadaju bez ikakvog povoda. Hiljade naših ljudi pobijeno je u inostranstvu i to ne tako davno.
U prošlosti naši ljudi su činili mnoga hrabra djela. Mi se volimo prisjećati naše prošlosti.	Nemamo pitku vodu, niti imamo pristup komunalnim uslugama.
Mi smo jako nezavisni. Brinemo jedni o drugima. Ne dugujemo ništa nikome.	Neki nas doktori ne žele liječiti kad smo bolesni. Nama je jako teško dobiti socijalnu zaštitu.
Volimo se okupljati i pričati priče oko vatre i pjevati. Smatramo da je jako važno uživati život.	Ljudi nas ne žele u svom komšiluku. Neki nas ljudi ne žele zaposliti zbog onoga što jesmo.
Pokušavamo živjeti blizu naše porodice i prijatelja. Dobro se brinemo o starijim ljudima u našoj zajednici. Obožavamo našu djecu.	Ponekad imamo problema s policijom i lokalnim vlastima i to zbog toga što smo se našli na krivom mjestu u krivo vrijeme.

8. Konvencija o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije, usvojena od Opće Skupštine Ujedinjenih naroda 20. novembra 1963. godine. Tekst je dostupan na Internetu.

Vježba 8.8. – Slike rata i mira

Obrazovni ciljevi	Učenici mogu definirati različite aspekte rata i mira. Učenici razvijaju vještine čitanja slika. Učenici su sposobni izraziti svoje ideje i osjećaje o ratu i miru.
Materijali	Veliki skup slika (uključujući fotografije, crteže, oglase i sl.).

Postupak

1. Neke fotografije su prikazane učenicima. Idealno bi bilo da se te fotografije nalaze na zidovima učionice ili dobro osvijetljenom hodniku škole. Učenici bi trebali vidjeti te slike kao jednu izložbu.
2. Učenici imaju priliku da reagiraju spontano. Koje slike predstavljaju mir – ili rat? Nastavnik ne forsira učenike da komentiraju. Na kraju ovog uvodnog koraka, nastavnik ističe da li su se učenici dogovorili oko svojih komentara ili ne. O razlikama u percepcijama se dalje ne raspravlja.
3. Učenici biraju fotografiju koja im je lično draga. Treba im omogućiti da je izbliza pogledaju ako to žele. U tišini, učenici pismeno odgovaraju na slijedeća pitanja:
 - Šta ste vidjeli (opišite)?
 - Kakve su vaše misli o slici(refleksije i mašta)?
 - Kakvi su vaši osjećaji o slici(emocije)?
4. U grupama od po četiri učenika izaberite slike i formirajte kontrastne parove. Oni mogu uključiti neke slike koje su proučili u trećem koraku, ali isto tako mogu izabrati druge fotografije.
5. Učenici predstavljaju svoje izbore u plenumu te iznose razloge za svoj izbor. Ako vrijeme ističe, svaka grupa bi treba predstaviti barem jedan par kontrasta.
6. Refleksija. Učenici izražavaju svoje osjećaje i misli. Mogu postaviti pitanja o situacijama koje su prikazane na fotografijama, a ta pitanja mogu biti predmet daljih rasprava.

Dodatak

Isti predmet može se proučavati u literaturu i slikarstvu. Razred organizira izložbu na tim temama.